

דיני הסכך – כשרות הסכך ודין מעמיד

דיני הסכך עצמו (סימן תרכט)

- משנה מסכת סוכה פרק א משנה ד
הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסוס וסיכך על גבה פסולה ואם היה סיכך הרבה מהן או שקצצן כשרה. זה הכלל כל שהוא מקבל טומאה ואין גידולו מן הארץ אין מסככים בו וכל דבר שאינו מקבל טומאה וגידולו מן הארץ מסככין בו:

- תלמוד בבלי מסכת סוכה דף יא עמוד ב
זה הכלל כל דבר שמקבל טומאה כו'. מנא הני מילי? אמר ריש לקיש: אמר קרא ואד יעלה מן הארץ, מה אד דבר שאינו מקבל טומאה וגידולו מן הארץ - אף סוכה דבר שאין מקבל טומאה וגידולו מן הארץ. - הניחא למאן דאמר ענני כבוד היו, אלא למאן דאמר סוכות ממש עשו להם, מאי איכא למימר? דתניא: כי בסכות הושבתי את בני ישראל - ענני כבוד היו, דברי רבי אליעזר. רבי עקיבא אומר סוכות ממש עשו להם. הניחא לרבי אליעזר, אלא לרבי עקיבא מאי איכא למימר? ... (דף יב ע"א) כי אתא רבין אמר רבי יוחנן: אמר קרא באספך מגרנך ומיקבך - בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר - ואימא גורן עצמו ויקב עצמו! - אמר רבי זירא: יקב כתיב כאן, ואי אפשר לסכך בו... רב אשי אמר: מגרנך - ולא גורן עצמו, מיקבך - ולא יקב עצמו. רב חסדא אמר מהכא: צאו ההר והביאו עלי זית ועלי עץ שמן ועלי הדס ועלי תמרים ועלי עץ עבות. היינו הדס היינו עץ עבות! אמר רב חסדא: הדס שוטה לסוכה, ועץ עבות ללולב.

- רמב"ם הלכות שופר וסוכה ולולב פרק ה
הלכה א: הסכך של סוכה אינו כשר מכל דבר, אין מסככין אלא:

- (א) בדבר שגידוליו מן הארץ.
- (ב) שנעקר מן הארץ.
- (ג) ואינו מקבל טומאה.

ואין ריחו רע ואינו נושר ואינו נובל תמיד.

הלכה ב: סיכך בדבר שאין גדוליו מן הארץ או במחובר לארץ או בדבר שמקבל טומאה פסולה, אבל אם עבר וסיכך בדבר הנובל ונושר או בדבר שריחו רע כשרה, שלא אמרו אין מסככין באלו אלא כדי שלא יניח הסוכה ויצא, וצריך להזהר שלא יהיו הוצין ועלין של סכך יורדין לתוך עשרה טפחים כדי שלא יצר לו בישיבתו. **סיככה במיני מתכות או בעצמות ועורות פסולה מפני שאינן גדולי קרקע**, הדלה עליה גפנים וכיוצא בהן עד שנעשו סוכה פסולה שהרי לא נעקרו, סיככה בכלי עץ ובמחצלות העשויות לשכיבה וכיוצא בהן פסולה מפני שהן מקבלין טומאה, וכן אם סיככה בשברי כלים ובליותיהן פסולה הואיל והיו מקבלין טומאה שמא יסכך בשברים שעדיין לא טהרו.

- רא"ש מסכת סוכה פרק א סימן כג
...והלכתא אין מסככין אלא בדבר הגדל מן הארץ אבל לא בעורות דגידולי קרקע מיקרו אבל לא מיקרו גידולו מן הארץ כמו פסולת גורן ויקב.

- פרי מגדים אורח חיים משבצות זהב סימן תרכט ס"ק א (עקרונות מנחים בדין פסולי סכך)
...ראשונה צריך לחקור איזה סכך פסול מן התורה ואיזה פסול מדרבנן, ונפקא מינה למה שכתב המ"א אות כ"ב באין לו אחר מסכך בדבר הפסול משום גזירה, ובגמרא מוכח כן, היינו סוכה י"ד ב' שעת הסכנה, וכמו שכתב בחידושי הריטב"א שם [ד"ה תניא כוותיה דרב] דשמעין דמברכין גם כן בשעת הדחק מפסול דרבנן (דלא גזרינן כהאי גוונא)... ועדיין יש לחלק ולומר, דוקא משום גזירה שגזרו במצוה זו כנסרים... וכדומה, לא גזרינן בשעת הדחק ומברכין נמי אפסולי דרבנן. מה שאין כן דבר שאמרו בעלמא דטמא הוא מדרבנן, וממילא בסוכה אין מסככין בו, י"ל בשעת הדחק העמידו דבריהם, כיון דלאו במצוה זו גזרו... ואם כן עכ"פ כהאי גוונא אין מברכין. ומעתה צריך לבאר בסכך איזה דין תורה ואיזה דרבנן פסול, ואיזה מחמת גזירה בסוכה, ואיזה מחמת שאסרו חז"ל במקום אחר...

דין מעמיד

- משנה מסכת סוכה פרק ב משנה ב
הסומך סוכתו בכרעי המטה כשרה. רבי יהודה אומר אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה פסולה...

- תלמוד בבלי מסכת סוכה דף כא עמוד ב
גמרא. מאי טעמא דרבי יהודה? פליגי בה רבי זירא ורבי אבא בר ממל. חד אמר: מפני שאין לה קבע, וחד אמר: מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה.

מאי בינייהו - כגון שנעץ שפודין של ברזל וסיכך עליהם. למאן דאמר לפי שאין לה קבע - הרי יש לה קבע, ומאן דאמר מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה - הרי מעמידה בדבר המקבל טומאה. אמר אביי: לא שנו אלא סמך, אבל סיכך על גב המטה - כשרה. מאי טעמא, למאן דאמר לפי שאין לה קבע - הרי יש לה קבע, למאן דאמר מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה - הרי אין מעמידה בדבר המקבל טומאה.

- תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת סוכה פרק ב הלכה ב
אמר רבי אימי משם שאין ממעי המיטה לסכך עשרה טפחים (פני משה: טעמי דר' יהודה מפרש משום שאין ממעי המטה כלומר מאמצע המטה לסכך אין כאן עשרה טפחים...). אמר ר' בא משם שאין מעמידין על גבי דבר טמא (פני משה: היינו טעמיה דר' יהודה משום שאין מעמידין על גבי דבר טמא דהואיל והמטה מקבלת טומאה והיא מעמדת הסכך הוה ליה כאילו סכך בדבר המקבל טומאה). והא תני (פני משה: בתוספתא פ"ב) מעשה באנשי ירושלים שהיו משלשלין מיטותיהן לפני

חלונותיהן והיו מסכנין על גביהן. אין תימר משם שאין מעמידין על גבי דבר טמא, הרי מעמידין על גבי דבר טמא (פני משה: ואם תאמר דהטעם משום שמעמיד בדבר המקבל טומאה הרי כאן היו מעמידין ע"ג דבר טמא והיאך יצאו בסוכותיהן). **הוי לית טעמא אלא משם שאין ממעי המיטה לסכך עשרה טפחים** (פני משה: אלא הוי דעל כרחך לית טעמא אלא משום שאין ממעי המטה לסכך עשרה טפחים ואותן של אנשי ירושלים היו בהן עשרה עד הסכך וכמפורש בהדיא בתוספתא שהיו מטלטלין מטותיהן בחלונות שבגבהן עשרה והיו מסכנין על גביהן).

ביאור שיטת רבי יהודה למ"ד "שמעמיה בדבר המקבל טומאה"

- רש"י מסכת סוכה דף כא עמוד ב שמעמיה כו' - ואף על פי שלא למדנו פסול אלא לסכך, הואיל ועיקרו של סכך אלו מעמידין - הוי כאילו סיכך בדבר המקבל טומאה.
- פסקי רי"ד מסכת סוכה דף כא עמוד ב וחד אמ' מפני שמעמיה בדבר המקבל טומאה. פי' אף על גב דלא למדנו פסול טומאה אלא בסכך, הואיל ועיקרו של סכך סמוך על דבר המקבל טומאה, כאילו הסכך מקבל טומאה דמי.
- ריטב"א סוכה דף כא עמוד ב "וחד אמר לפי שמעמיד בדבר המקבל טומאה. פי' שהוא פסול לסכך, גזירה שמא יבא לסכך בו, והא דתנן וכולן כשרות לדפנות בשאין הסכך עומד סמוך בהן, אי נמי דכל שאין איסורו לסכך אלא מגזירה דרבנן כגון תבלין לא גזרו בו סמיכה, וגזירה לגזירה היא כנ"ל".
- ב"ח סימן תרכט אות ה

... אבל **מלשון רש"י** (כא ב ד"ה שמעמיה) במשנה דהסומך סוכתו **יראה דלאו משום גזירה** שמא יאמרו הוא דפסול אלא הואיל ועיקרו של סכך אלו מעמידין אותו הוי כאילו סיכך בדבר המקבל טומאה כדקיימא לן בעלמא שהכל הולך אחר המעמיד (שבת טו ב, ס א) **וכן נראה מדברי הרא"ש** (פ"ב סי' א) שכתב וקשה לי לטעמא דמעמיד וכו' אם סיכך על מחיצת אבנים תהיה פסולה הואיל והעמיד הסכך בדבר שאין גידולו מן הארץ ולא תירץ על זה כלום מכל מה שתירץ הר"ן ז"ל דהכא בכותל ליכא למיגזר אלמא דס"ל דטעמא דמעמיד לאו משום גזירה הוא **ולפיכך יראה דמדינא אין להעמיד הסכך בדבר שאין גידולו מן הארץ ואם העמיד עליו הסוכה פסולה ולכן צריך לעשות הדפנות של קנים ולסמוך הסכך עליו מדינא ולא ממדת חסידות בעלמא** כדכתב הר"ן ז"ל ומה שאמרו בריש סוכה (ב א) אלא מעתה עשה מחיצות של ברזל וסיכך על גבן הכי נמי דלא הוי סוכה איכא למימר דהמחיצות הן של ברזל אבל מעמדי הסכך הם הקנים ולא המחיצות של ברזל ושפיר קרי ליה דסיכך על גבן כלומר שנסמך אל אלו המחיצות כמו סיכך על גבי אכסדרה.

פסיקת ההלכה במחלוקת רבי יהודה וחכמים

- המאור הקטן מסכת סוכה דף י עמוד א ובסומך סוכתו בכרעי המטה כתב עלה הרי"ף ז"ל שמעתא דאביי דאמר לא שנו אלא סמך וכו' **ונראה מדבריו שהלכה כר"י. ול"נ שהלכה כדברי חכמים.**

- הר"ן על הרי"ף מסכת סוכה דף י עמוד א "ומ"ד לפי שמעמיה בדבר המקבל טומאה היינו טעמיה דאע"ג דאמרינן [דף יב א] וכולן כשרין לדפנות ה"מ בשאין הסכך עומד עליהן **אבל להעמיד הסכך בדבר שאין מסכנין בו הסכך אסור מדרבנן** שמא יאמרו זה עומד זה מעמיד כשם שראוי להעמיד כן מסכנין בו..."

ולענין הלכה כיון שהרב אלפסי ז"ל כתב בהלכותיו הא דאמר אביי ל"ש וכו' **משמע דס"ל דקי"ל כרבי יהודה** וטעמא משום דכל היכא דשקלו וטרו אמוראי אליבא דחד תנא משמע דהלכתא כוותיה וכדאמר במסכת שבת [דף קיב ב] מדקא מתרץ רבי יוחנן אליבא דרבי [יהודה] משמע דהלכתא כוותיה **ולא משמע דרבי יהודה אזיל לטעמיה דאמר סוכה דירת קבע בעינן מדאמרינן לפי שאין לה קבע דא"ה הוה לן למימר ורבי יהודה לטעמיה** וכמו שכתבתי למעלה ועוד דהא אכתי איכא למיחש לטעמא דמ"ד מפני שמעמיה בדבר המקבל טומאה מדחייש לה אביי דודאי לדירת קבע לא הוה חייש דאיהו גופיה אוקמה בשטה [דף ז ב] **הלכך נקטינן כרבי יהודה דכשם שאין מסכנין בדבר המקבל טומאה כך אין מעמידין בו משום גזירה** ואף על פי שעכשיו נהגו לסמוך סוכות על גבי כתלים שאין מסכנין בהן לפי שאין גדולו מן הארץ היינו טעמא משום דלא שכיח לסכך בכיוצא בהן ועוד דכ"ע ידעי דכל כה"ג בית דירה מיקרי ולא סוכה הלכך ליכא למיגזר ויש שנוהגין לעשות בכותלים דפנות של קנים משום היכרא כדי שלא יהא נראה כסומך על הכותלים לגמרי ומדת חסידות בעלמא הוא. **כל זה לפי שטתו של הרב אלפסי ז"ל אבל הרי"ז הלוי ז"ל פוסק כדברי חכמים ז"ל.**

- רא"ש מסכת סוכה פרק ב סימן א ...ומדהביא **רב אלפסי דברי אביי נראה שפוסק כר' יהודה** וטעמיה כיון דשקלו וטרו אמוראי לפרש טעם דבריו וגם אביי אמר דבריו אליבא דר' יהודה אלמא סבירא להו כוותיה. **וגם אני אומר דטעם קבע עיקר כדאיתא בירושלמי** ולא ידענא מאיזה טעם יכשירו רבנן היכא דסמך הסכך על כרעי המטה ואין מכרעי המטה עד הגג עשרה דירה סרוחה היא הלכך נראה דר' יהודה לפרושי דברי ת"ק אתא וליכא הכא פלוגתא.

תרומת הדשן סימן צא

שאלה: מהו לחבר כלונסות הסוכה במסמרות של ברזל, או לקושרם בבלאות, מפני שהן מקבלים טומאה, יש קפידא בהכי או לאו?

תשובה: יראה דאין קפידא בדבר. ואף על גב דאיתא בפ' הישן/סוכה כא ע"ב/א אהא דתנן הסומך סוכתו בכרעי המטה כשירה, רי"א אם אינו יכול לעמוד בפני עצמה פסולה. וקאמר עלה בגמ' מ"ט דר"י, חד אמר מפני שאין לה קבע, וחד אמר מפני שמעמיד בדבר המקבל טומאה. וא"כ נמי נ"ד =נידון דידן= מעמידין בדבר המקבל טומאה. **וכתב אשרי התם, דמוכח מדברי רב אלפס דסבר הלכה כר"י. מ"מ הא פסק אשרי נמי דטטמא/שמא צ"ל: דטעמא/דקבע עיקר, ולא טעמא דעמידה בדבר המקבל טומאה. ונראה דמוכח נמי מדברי רב אלפס דסבר דטעמא דמקבל טומאה לאו עיקר הוא, מדלא מייתי בפסקיו ההיא פלוגתא, והוה נפקותא גדולה בדבר דעביד תלמודא איכא בינייהו, נעץ ד' שפודין של ברזל וסיכך עליהן, דלמ"ד משום קבע כשר, ולאידך פסול. אלא ע"כ סבר דטעמא דמקבל טומאה ליתא, וטעמא דקבע עיקר...**

- שו"ת מהרי"ל סימן קנז

...ורוב הגאונים פסקו כרבנן, ואפילו לרבי יודא מפרש אמורא אחרינא טעמא אחרינא ואותו טעם הוא עיקר כמו שהוכיח הרא"ש וכן נהגו כל רבותי, ואין כאן ספק...

דין סולם

- תרומת הדשן סימן צ

שאלה: סוכה שרצו להשים למעלה סולם, או כדי להניח הסכך על גביהן כשר הדבר או לאו?

תשובה: **יראה דשרי, אפי' לסכך כל הסוכה בסולמות שלנו.** דאין סכך פסול אף על גב דכלי הוא, מ"מ לא מקבל טומאה, **דכלי עץ שאין לו בית קיבול אינו מקבל טומאה...** כמדומה שתמצא כתוב שאחד מהגדולים דרש דאין לסכך בסולם. ואנא הנראה לע"ד כתבתי.

- שו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן סימן רטו

שאלה סולם המיטלטל אם מותר לסכך בו לכתחלה והוי פשוטי כלי עץ וכחיצין זכרים, או הוי כדף של נחתומין כיון שמשמשין בו דרך עליה וירידה ומקבל טומאה ואין מסככין בו,

תשובה **סולם זה עשוי לטלטל כשק ויריכותיו נקובים לקבל ראשי השליבות. נראה שהוא מקבל טומאה דבית קבול העשוי למלאת שמייה קבול.** והרי הוא כחיצין נקבות. וחמור טפי מדף של נחתומין. דאילו דף של נחתומין אינו טמא מדאורייתא אלא מדרבנן. שאין פשוטי כלי עץ מקבלים טומאה מדאורייתא אלא במשמש אדם ומשמשיו כשלחן וטבלא ודלופקי. אבל משמש אדם לבד כדף של נחתומים אינו אלא מדרבנן. וסולם שבתורת כהנים דקתני יכול אף הסולם והקולב והמנורה, ת"ל כלי עץ, ולא כל כלי עץ. וכן שנינו בתוספתא כלים העשויים לשמש האדם כגון הסולם והקולב טהורים. נראה כשאין להם בית קבול אלא ששליבותיו קבועות ע"ג יריכותיו.

אלא שהרמב"ם ז"ל כתב פ"ב מהל' כלים בית קבול העשוי למלאות אינו בית קבול. כיצד, בקעת של עץ שחוקקים לה בית קבול ותוקעין בה הסדן של ברזל של נפחים אינה מקבלת טומאה. שאע"פ שיש לה בית קבול נעשית למלאת. וכן כל כיוצא בזה. **ואיני יודע מה הפרש יש בין בית קבול זה לבית קבול של חיצין נקבות, שאף הן עשויין למלאת. ועליהם אמרו שאין מסככין בהן דבית קבול העשוי למלאת שמייה קבול...**

- בית יוסף אורח חיים סימן תרכט

כתוב בתרומת הדשן (שו"ת סי' צ) ... נראה דשרי אפילו לסכך כל הסוכה בסולמות שלנו דאין כאן סכך פסול אף על גב דכלי הוא מכל מקום לא מקבל טומאה דכלי עץ שאין לו בית קיבול אינו מקבל טומאה... אבל בתשובות להרמב"ן (המיוחסות) סימן רט"ו נסתפק בדבר.

- דרכי משה הקצור אורח חיים סימן תרכט אות ב

ובתשובות הרשב"א (ח"א) סימן קצ"ו מסתפק בדבר ובסימן קצ"ה שם כתב בהדיא דאסור לסכך בסולמות שלנו דמקבלין טומאה מדאורייתא ועיי"ש וכן כתב מהרי"ל (הל' סוכה סי' ז) דאסור להניח סולם על הסכך להחזיקו וכל שכן לסכך בו דאסור וכתב עוד מהרי"ל (שם) דאסור להניח שום כלי המקבל טומאה על הסכך להחזיקו אפילו קתדראות משום דמקבלין טומאת מדרס.

הכרעת המחבר והרמ"א

- שולחן ערוך אורח חיים הלכות סוכה סימן תרכט סעיף ח

לחבר כלונסאות הסוכה במסמרות של ברזל או לקשרם בבלאות (פירוש חתיכות של בגדים בלויים) שהם מקבלים טומאה, אין קפידא.

- שולחן ערוך אורח חיים הלכות סוכה סימן תרל סעיף יג

הסומך סוכתו על כרעי המטה והכרעים הם מחיצות, **אם יש בה גובה י' טפחים מן המטה לסכך, כשרה;** ואם לאו, פסולה. ואם סמך הסכך על עמודים והכרעים הם דפנות, אפילו אין גובה עשרה מהמטה עד הסכך, כשרה, כיון שיש י' טפחים מהארץ עד הסכך.

- שולחן ערוך אורח חיים הלכות סוכה סימן תרכט סעיף ז

יש להסתפק אם מותר להניח סולם על הגג כדי לסכך על גביו. הגה: **לכן אין לסכך עליו;** ואפילו להניחו על הסכך להחזיקו, אסור; וה"ה בכל כלי המקבל טומאה, כגון ספסל וכסא שמקבלין טומאת מדרס (מהרי"ל).

- ט"ז על שולחן ערוך אורח חיים הלכות סוכה סימן תרכט סעיף ז ס"ק ט-

(ט) (פמ"ג) יש להסתפק כו'. **מקום הספק דיש צד להתיר כיון דאין הסולם מקבל טומאה כמ"ש התו' בפ"ק דף ה' בשם ת"כ דאין שם צד קבלת שום דבר ויש צד לאיסור כיון דיש נקבי' ביריכי הסול' שהשליבות תקועות בהם דמי לבית קיבול** ובתשובות הרשב"א משמע שמותר בסולם שאין שם נקבים אלא השליבות מחוברים בצידי היריכים של הסולם אבל אין להקל בזה משום לא פלוג.

(י) (פמ"ג) כדי לסכך על גביו. קשה הא הסכך הכשר רבה עליו וכן איתא בתשובת רשב"א סימן רי"ג שאין איסור כשתוקע שאין בהם במסמרות ברזל בסכך מטעם שמקבל טומאה כיון שהסכך כשר רבה עליו וכו' **ואי הטעם כאן כיון שמעמיד הסכך גרע טפי והיה דיעה שנזכי' בססי' תר"ל אי"ה א"כ קשה למה התיר בסמוך לחבר כלונסאות הסוכה במסמרות ברזל דהטעם דלא איכפת לן בדבר המעמיד כמ"ש בסעיף ח' ורמ"א לא כ' שם מידי משמע דמודה בזה וכן בססי' תר"ל מוכח שם דלא קפדי' בדבר המעמיד.**

וצ"ל דכאן מיירי שהסול' רחב ד"ט והוא סכך פסול דפוסל באמצע בד"ט כדלקמן סימן תר"ל וא"כ גם לפמ"ש רמ"א אח"כ כגון ספסל וכסא כו' מיירי ג"כ בכיוצא בזה שהם רחבים ד"ט אלא דקש' הא אין סכך פסול פוסל בס' תר"ל א"כ לא נשאר שיעור הכשר סוכה כדאיתא סי' תר"ל ס"ב:

- מגן אברהם על שולחן ערוך אורח חיים הלכות סוכה סימן תרכט סעיף ז ס"ק ט

ט (פמ"ג) (מחה"ש) על גביו. דאין מעמידין הסכך בדבר המקבל טומאה שמא יבא לסכך בו.

אף על גב שמעמידין על כותל אבנים משום דלא שכיח שיסכך בהם ועוד דכ"ע ידעי דכה"ג בית דירה מקרי. ויש נוהגים להעמיד קנים תחת הסכך ומדת חסידות הוא (ר"ן).

ובהכי מתיישבת מ"ש סימן תרל"א ס"ח שאע"פ שהסכך כשר נתון על השפודים כשר כיון דלא התירו לו א"כ נתן סכך כשר עליהם לא גזרי' שיסכך בשפודים וכמ"ש שם ס"ט. והב"ח כת' שמדינא אסור להעמיד ולא משום גזיר' ע"ש שנדחק ולדבריו קשיא הך דשפודין. מ"מ צ"ע דהא בס"ס תר"ל פסק הרב"י בהדיא דמותר להעמיד בדבר המקבל טומאה דאל"כ אפי' גבוה עשרה פסול ע"ש וגם בס"ח פסק לחבר כו' אין קפיד' א"כ מוכח דס"ל כת"ה שמותר להעמיד בדבר המקבל טומאה וכ"ה בלבוש בהדיא.

לכן נ"ל דמה שאסר בסולם היינו משום שהיא עצמ' סכך פסול [ועס'י תרל"ב] וכ"ה ברשב"א סי' קצ"ה וידוע שתשוב' להרמב"ן הוא ג"כ מהרשב"א וא"כ שניה' לדבר א' נתכוונו אבל להעמיד הסכך בדבר המקבל טומאה שרי וכמ"ש הרא"ש ות"ה ומהרי"ל בתשו' סי' פ"ז.

ועי"ל דביעבד שרי וכמ"ש ס"ס תר"ל ולכתחל' אסור וכמ"ש כאן ס"ז ומ"ש ס"ח שמותר לקשרם בבלאו היינו כמ"ש ס"ס תר"ל בשם הר"ן דכיון שאין הסכך עצמו נסמך עליה' אלא שקונדסין נסמכין עליהם שרי וכן עיקר דלא כלבוש:

- משנה ברורה סימן תרכט ס"ק כב

יש להסתפק אם מותר וכו' - יש מאחרונים שמפרשי דהספק הוא אם מותר לסכך בסולמות [ומיירי שהסולם הוא רחב ארבעה טפחים דסכך פסול אינו פסול באמצע פחות מד"ט כדלקמן בסימן תרל"ב] ומקום הספק הוא מפני שהוא פשוטי כלי עץ שאינו מקבל טומאה אפילו מדרבנן ויש צד לאיסור כיון דיש נקבים ביריכי הסולם שהשליבות תקועות בהם דמי לבית קיבול ויש מאחרונים שמפרשי דמיירי בסולם שאינו רחב דאי הוה רחב בודאי יש לנו להחמיר דדמי לבית קיבול ואין לסכך בו אלא מקום הספק הוא דהלא עכ"פ בכלל מעמיד הוא ואפשר דיש לנו להחמיר שלא להעמיד בדבר המקבל טומאה שמא יבוא לסכך בו ואף על גב שמעמידין הסכך על כותל אבנים משום דלא שכיח שיסכך בהם וכן העתיקו כמה אחרונים לדינא (שער הציון ס"ק מא: מגן אברהם במסקנתו והגר"ז ודרך החיים וחי' אדם ובגדי ישע) דלכתחלה יש ליזהר שלא להעמיד הסכך בדבר המקבל טומאה אכן בדיעבד או שאין לו שאר דברים קי"ל דמותר להעמיד הסכך בדבר המקבל טומאה כדמוכח בסוף סי' תר"ל:

- ערוך השולחן אורח חיים סימן תרכט

... ויש מי שאומר דהטעם הוא משום מעמיד בדבר המקבל טומאה וזה שלקמן התירו זהו בדיעבד אבל לכתחלה אסור [מג"א שם] ותימה דלקמן ג"כ מיירי לכתחלה מיהו עכ"פ לדינא נלע"ד דבסולמות שלנו שנחקקים מעבר לעבר מותר לסכך בהם וכ"ש להניחן על הסכך או תחת הסכך ואותן השליבות שמעמידים ברפתים שבהם נותנים להסוסים ולבהמות לאכול שקורין זאלא"ב פשיטא שהם כלי קיבול ומקבלים טומאה ואסור לסכך בהם [ולא עמדתי ע"ד הט"ז שמקודם כתב דהסולם עצמו הוה הסכך ואח"כ בסק"י"א כתב מטעם מעמיד ומפני הרואים שיבואו לעשות מהם גוף הסכך ע"ש וזהו גזירה חדשה שלא שמענוה והמחזור כמ"ש ודו"ק]:

(סעיף יט) ואם מותר להעמיד בדבר המקבל טומאה רבינו הב"י בסעיף ח' פסק דמותר וז"ל לחבר כלונסאות הסוכה במסמורת של ברזל או לקשרה בבגדים בלויים שהן מקבלין טומאה אין קפידא עכ"ל וכן פסק בס"ס תר"ל ע"ש שכן דעת רוב הפוסקים וכן בירושלמי פ"ב [הל' ב'] דחי לגמרי דבר זה דאין שום איסור להעמיד בדבר המקבל טומאה וכ"כ הרא"ש והאריך בזה וזהו דעת רוב רבותינו [לבד הר"ן שפסק לאיסור מטעם גזירה שיאמרו כשם שמותר להעמיד בהם כמו כן מותר לסכך בהן והב"ח האריך דהוה דאורייתא והביא מרש"י. ותמיהני לו יהי כן הוא רש"י לא פסק כר"י וכ"מ מתשו' הרשב"א סי' קצ"ה שפסק שאין הסולם פוסל הסכך ומ"ש הב"ח דאזיל בשיטת ר"ת שמחלק בין קדם סכך כשר לסכך פסול ע"ש דבריו תמוהים דלהדיא דחה הרשב"א בחידושו במשנה דהדלה עליה את הגפן שיטת ר"ת וכמ"ש בס"י תרכ"ו וכיון דאפילו להר"ן אינו אלא דרבנן ורוב הפוסקים והירושלמי לא ס"ל כן למה לנו להחמיר ומה גם שכמה קושיות יש על שיטה זו והוכרחו לדחוק א"ע כמ"ש הב"י והב"ח בעצמו וכיון שכן הוא גם הכרעת רבותינו בעלי הש"ע והאחרונים אין להחמיר בזה].

- שו"ת אור לציון מבאות יסודות בדרכי ההוראה ענף א

ענף א - שיטת מרן בפסקיו בשולחן ערוך.

א. הנה מציון למרן בכמה מקומות שנראים דבריו כסותרים אלו את אלו, שבאותו ענין פסק כשתי דעות החולקות זו על זו, כגון לענין סוכה, שבסימן תר"ל סעיף י"ג כתב מרן, הסומך סוכתו על כרעי המיטה, והכרעיים הם מחיצות, אם יש גובה י' טפחים מן המיטה לסכך כשרה. מוכח שדעתו שמותר להעמיד המקבל טומאה, שהרי במיטה יש טומאת מרדס, וכמ"ש בט"ז שם ובמג"א בסימן תרכ"ט ס"ק ט', ע"ש. ואולם בסימן תרכ"ט סעיף ו' כתב מרן, יש להסתפק אם מותר להניח סולם על הגג כדי לסכך על גביו. וכוונתו שכיון שהשליבות תקועות בסולם דמי לבית קיבול ומקבל טומאה, ועל כן יש להסתפק שמא אין להעמיד בדבר המקבל טומאה. וכן ביארו במג"א שם ועוד אחרונים, ודלא כהט"ז, ע"ש. (וראה עוד מה שנתבאר בזה בספר אור לציון תשובות ח"א ח"א סימן מ"א ע"ש). וא"כ צ"ע, מדוע בסולם הסתפק מרן אם מותר להעמיד בדבר המקבל טומאה, ובסומך סוכתו על כרעי המיטה פשיטא ליה שמותר להעמיד, וכדעת הראשונים המתירים להעמיד סכך בדבר המקבל טומאה...

ב. ונראה בכל זה יסוד בשיטת מרן בפסקיו בשו"ע, שאעפ"י שבכמה מקומות שיש מחלוקת בין הראשונים הכריע מרן כצד אחד, מ"מ במקום שראה שאין דברי החולקים דחויים לגמרי, חשש לדבריהם במקום שבהם יכול לעשות כמותם, ובפרט במקום איסור תורה, מפני שמרן בפסקיו אינו פוסק בראיות תלמודיות, אלא מכריע בין שיטות הפוסקים, וכמ"ש כן מרן עצמו בהקדמתו לבית יוסף... וע"ש שמשום כך הסכים בדעתו להכריע על פי שלשת עמודי הוראה. וכיון שאינו אלא מכריע, אף במקום שפסק כצד אחד חשש לדברי החולקים, כיון שיכול לקיים שניהם, והוא כעין דין דבר שיש לו מתירין, שכיון שיכול לנהוג בהיתר גמור, אומרים לו המתן עד שיהא ודאי היתר.

ובזה מתיישבות הסתירות בדברי מרן, שלענין מעמיד בדבר המקבל טומאה, אעפ"י שהכריע מרן כהראשונים הסוברים שאם העמיד בדבר המקבל טומאה הסוכה כשרה, מ"מ חשש החולקים, והסתפק אם להתיר לעשות כן לכתחילה, ולכן בסולם כתב שיש להסתפק אם לעשות כן לכתחילה, ובסומך סוכתו על כרעי המיטה דאיירי בדיעבד, כתב להכשיר את הסוכה.

- שו"ת יביע אומר חלק י - אורח חיים סימן נה (הערות על ה"רב פעלים") אות לח

לח) ח"ב חאו"ח סימן סה. בד"ן המעמיד סוכתו בדבר המקבל טומאה, מרן הש"ע (סי' תרל סעיף יג) פוסק כדעת הרי"ף והרא"ש (סוכה כא ב) דלא קי"ל כמ"ד מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה, ולכן פסק שהסומך סוכתו על כרעי המטה, אם יש גובה עשרה טפחים מן המטה לסכך כשרה. וכ"כ הרהמ"ח (בד"ה והנה לפ"ד מרן), שלדעת מרן אין לחוש לטעם שמעמידה בדבר המקבל טומאה...

...והר"ה בעל המאור פסק ג"כ כרבנן דר"י להכשיר. ע"ש. וכן כתב רבינו יצחק בן גיאת במאה שערים (עמוד פד). וכן כתב הרמב"ם בפירוש המשנה, שאין הלכה כר' יהודה. וכ"כ בשמו בארוחות חיים (הל' סוכה אות ז). וכ"כ ראבי"ה סוכה (עמד שסב). וכן פסק רבינו ישעיה הראשון בפסקיו (סוכה כא ב). וכ"כ בשמו בשבולי הלקט (סי' שלד). וכן פסק הרי"א"ז סוכה שם. ובספר המכתם (סוכה כא ב). ע"ש. ובספר ההשלמה, הובא בספר המאורות (עמוד קסח), כתב כדברי מרן הב"י והתה"ד, שהרי"ף פוסק כמ"ד דה"ט דר"י מפני שאין להם קבע, ואינו חושש למ"ד מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה. ע"ש... וכ"פ הגר"מ אפשטיין בערוך השלחן (סי' תרכט סעיף יט)... וכ"כ הרב שלחן גבוה (סי' תרכט) להתיר... וכ"כ בפשיטות בשו"ת זרע אמת ח"ג (סי' סו), דלא קי"ל כמ"ד שאסור להעמיד הסוכה בדבר המקבל טומאה. ע"ש. והט"ז (סק"י) כתב דהכא מיירי שהסולם יש בו רוחב ד' טפחים והו"ל סכך פסול, שפוסל באמצע בד' טפחים. ע"ש. ולפ"ז נראה שאף לכתחלה מותר להעמידה בדבר המקבל טומאה. וכן מוכח מדברי הט"ז (ס"ס תרל). ומכיון שיש לנו גם התירוץ הראשון של המג"א שסובר כן, נראה דהכי נקטינן... הילכך העיקר מן הדין להתיר, שמכיון שאף לדעת הר"ן אין האיסור אלא מדרבנן, משום גזרה, בודאי שיש לסמוך על רוב הראשונים הנ"ל, רוב מנין ורוב בנין, להתיר אף לכתחלה. ואין זה מדרכי ההוראה להחמיר בדרבנן כמיעוט הפוסקים נגד רוב הפוסקים, ונגד מרן השלחן ערוך. וכבר אמרו (בע"ז א) בשל סופרים הלך אחר המיקל.

- חזו"ע דיני הסכך סעיף כג

לכתחילה טוב לחוש ולהזהר שלא להעמיד הסוכה בדבר המקבל טומאה, גזרה שמא יסכך בו הסוכה, ובדיעבד הסוכה כשרה¹...

העמדה בדבר הפסול לסיכוך מדרבנן

- חידושי הריטב"א מסכת סוכה דף יא ע"ב

וכולן כשרות לדפנות. יש שפירשו כשאינו סומך עליהם דאסור לסמוך בדבר שאין מסכיכין בו גזירה שמא יסכך בהם כדאיתא לקמן במכלתין (כ"א ב'), ואין צורך אלא מתניתין כפשטה **דבזו שאיסורן מדרבנן לא גזרו סמיכה**, ואפילו כשפסול לסכך מן התורה לא גזרו רבנן אלא בדבר שדרך בני אדם [לסכך בו, דמהאי טעמא מותר] לסמוך בכותלים אף על פי שעפר פסול לסכך כדבעינן למימר קמן, מפי מורי הרב נר"ו.

- ביאור הלכה סימן תרל ריש סי' רל ד"ה 'כל הדברים כשרים לדפנות'

...המעין בביאור הגר"א יראה דמטעם אחר יש לבעל נפש לחוש לכתחלה **שלא לעשות דפנות מדבר שפסול לסכך בהן מדאורייתא ולסמוך עליהן הסכך** והיינו לפי מה שהסכימו כמה אחרונים לעיל בסימן תרכ"ט ס"ז דלכתחלה יש לחוש לדעת הפוסקים [הרשב"א והר"ן לדעת הרי"ף] דאין מעמידין הסכך בדבר הפסול לסכך בהן גזירה שמא יבוא לסכך בהן [אם לא באותן שאין שכיח לסכך בהן או **אותן דאין פסולין לסכך בהן רק מדרבנן דבהן לא גזרו להעמיד בהן**] אם לא דיעמיד קונסדין בקרנותיה של הסוכה תחת הסכך שיהיו הם המעמידין הסכך דזה לכו"ע שרי כדאיתא בגמרא דף כ"א ע"ב ע"ש:

- פרי מגדים אורח חיים אשל אברהם סימן תרכ"ט ס"ק יא

...והנה **מעמיד בדבר הפסול מדרבנן**, נסר ד' טפחים וכדומה, **יש לומר לא גזרו, דהוה גזירה לגזירה, וצ"ע**. ואם כן **ראוי לכל ירא שמים שיהא הדפנות עכ"פ נסרים שאין בהם ד' טפחים, או המעמיד העליון הקורה שהסכך נשען עליו פחות מד' טפחים וכשר**, ועיין ט"ז [ס"ק י - יא] ואי"ה לקמן בסימן תר"ל סעיף י"ג [משבצות זהב אות יד] יבואר עוד:

- שו"ת יביע אומר חלק י - אורח חיים סימן מו

המעמיד סוכתו בדבר המקבל טומאה מדרבנן

הנה המשנה ברורה (סי' תרכט סק"ה) כתב, ודע שכל כלי עץ הרחב קצת וראוי להניח עליו דבר, י"א שמקבל טומאה מדרבנן, שדומה לבית קיבול, ולכן אין להניח על הסכך מרא ומגריפה להחזיק הסכך ולהעמידו, ואפילו נשברו. עכ"ל. והוא מהמגן אברהם (ס"ק יא). **ותמיהני דלמה אסרו במרא ומגריפה שנשברו, והלא אין אסור לסכך בהם אלא מדרבנן** כמו שפירש רש"י (סוכה טו ב) ד"ה בבלאי כלים. **והרי מבואר בחידושי הריטב"א (סוכה יא ב), שאפילו להפוסקים שאוסרים להעמיד הסכך בדבר הראוי לקבל טומאה, מ"מ כל דבר שהאיסור לסכך בו אינו אלא מגזרת חכמים, לא גזרו חכמים לאסור להעמיד בו סכך הסוכה**, משום שכל טעם האיסור להעמיד בדבר שאסור לסכך בו, אינו אלא משום גזרה שמא יבא לסכך בו ממש, אבל כשהאיסור לסכך בו אינו אלא מדרבנן, מותר להעמיד בו הסכך, **שגזירה לגזירה לא גזרינן**. ע"כ. וכ"כ עוד הריטב"א בסוכה (כא ב) וז"ל: **וחד אמר לפי שמעמיד בדבר המקבל טומאה, פירוש שהוא פסול לסכך, וגזרינן שמא יבא לסכך בו**. והא דתנן לעיל (יב א) וכולן כשרות לדפנות, יש שפירשו דהיינו כשאין הסכך עומד עליהם, אי נמי י"ל שכל שאיסורו לסכך בו מדרבנן, כגון החבילים שאין איסורם אלא משום גזירת אוצר דהו"ל תעשה ולא מן העשוי, לא גזרו בו משום מעמיד, דגזרה לגזרה לא גזרינן. כן נ"ל. ע"כ. **וכן פסק הגר"ח פלאג' בשו"ת לב חיים ח"ב (סי' קכ)**. ע"ש. **וכ"כ הגאון רעק"א בספר כתב וחותם (דף קעא סע"ב)**. ע"ש. הן אמת שמבואר גם בט"ז (בס"ק יא), שאין להניח על הסכך שום כלי ואפילו שבר כלי, שהרי גם שבר כלי פסול לסכך מדין בלאי כלים, וא"כ יש חשש שמא ירבה ממנו בסכך. ע"כ. אולם נראה שנעלם מעיניו מ"ש הריטב"א הנ"ל. ואילו ראהו היה מודה דשפיר דמי. והפמ"ג (סי' תרכט א"א ס"ק יא) כתב, והנה המעמיד בדבר הפסול מדרבנן כגון נסר שיש בו ד' טפחים, י"ל שלא גזרו בו. דגזרה לגזרה לא גזרינן. וצ"ע. ע"כ. ומאי דמספק"ל, פשיטא ליה להריטב"א להקל. וכיו"ב **כתב הפמ"ג במש"ז (סק"ה), דפשוטי כלי עץ שאינם מקבלים טומאה אלא רק מדרבנן, שנשברו, י"ל שמוותר להעמיד בהם, דהוי גזרה לגזרה דלא גזרינן, ומותר לסכך בהם**. ע"ש. והביאו להלכה המשנ"ב (בסק"ח). ע"ש. **וכן כתב בבכורי יעקב (סי' תרכט ס"ק יד) אליבא דמהרי"ל. ע"ש. וכן הוא בשו"ת רב פעלים ח"ב (חאו"ח סי' סה) בד"ה והנה לפ"ד מרן**. ע"ש. וע' בשו"ת אבני נזר (חאו"ח סי' תע אות ב וג' והלאה). וכ"ש לגבי המעמיד, ששנוי במחלוקת...

¹ ובהערות שם (הערה כ) ביאר שלמרות ש"מרן מתיר בהדיא להעמיד הסכך בדבר המקבל טומאה... מ"מ טוב לחוש לכתחילה לדעת הרמב"ן והר"ן, שכתבו להחמיר בזה..."

- ביאור הגר"א אורח חיים סימן תרכט סעיף ז

...ולמ"ד מפני כו' דוקא שסמך הסכך עצמו ע"ד המקבל טומאה אבל המעמיד כשירה דאל"כ הא כל דפנות הסוכה צריך להעמיד על הארץ...

- חזו"א או"ח, סוכה, סימן קמג אות ב

(ב) סימן תרכט ס"ח לחבר כלונסאות הסוכה כו', **כתב המ"א דזה כשר אפי' לדעת רמב"ן ור"ן** דמחמירין במעמיד בדבר המקבל טומאה דהוי **מעמיד דמעמיד וכ"כ הגר"א**, וכל דהתה"ד דהכשיר מטעם הרא"ש דאין אנו חוששין למעמיד לא ראה דברי הרשב"א [ר"ל דברי הריטב"א שדפסו על שם הרשב"א בט"ו שיטות] שכתב דאם מעמיד קונדיסין על המטה ומסככין על גבן כשר משום מעמיד דמעמיד, **ודבריהם ז"ל תמוהים מאד, דלא כתבו הרמב"ן והר"ן והריטב"א להכשיר אלא במעמיד הדפנות על המטה והמטה היא קרקעית הסוכה דהמטה מעשה קרקע בעלמא קעביד [לשון הרמב"ן במלחמות והר"ן] ואינו ענין למעמיד הכלונסאות בדבר המקבל טומאה, שהרי הכלונסאות הן ג"כ סכך ואין אנו מחלקין בסכך למחשב התחתון כמעמיד את העליון ולהכשיר את העליון ולא נאמר אלא בדופן הנסמך על המקבל טומאה, ובזה נמי דוקא כשהמקב"ט הוא קרקע כמבואר בלשון הרמב"ן והר"ן, ואילו היה דעתם גם בסכך גופה מעמיד דמעמיד כשר אין התחלה לדון במעמיד הדפנות על המטה, ואף אם בשאלתם נקטו כאילו מעמיד דמעמיד נמי פסול, מ"מ במסקנתם הוי להו לפרש דאפי' בסכך גופה מעמיד דמעמיד כשר, שהרי כן הוא מדת חכמים לפרש חידוש כזה ואשר אחר חידוש זה אין כלל מקום לדון לפסול דפנות הנסמכות על המטה, **ולא עוד אלא בסכך עצמה לא שייך כלל מעמיד דמעמיד דסכך הנסמך על מקבל טומאה יש לומר דנעשה סכך פסול, וחברו הנסמך עליו הוא בדין נסמך על דבר שפסול לסכך בו, אלא ודאי דעת הראשונים ז"ל דכלונסאות הנסמכין על דבר הפסול לסכך בו הרי זה בדין העמיד את הסכך על דבר המק"ט, תדע שהרי הרמב"ן פ' סמך סוכתו על כרעי המטה היינו שהפך המטה וכרעיה למעלה, ואי אפשר לסמוך כל הסכך על הכרעים אלא א"כ יתן כלונס מרע לרע ועל הכלונסות הוא מסכך, והר"ן והריטב"א הביאו מדת חסידות שהיו נוהגין בזמן שהכתלים של אבנים להעמיד קונדיסין אצל הדפנות לסמוך עליהן הסכך, וע"כ היו נותנין כלונס מקונדס לקונדס ומסככין על הכלונס, ואם איתא דמסכך על הכלונס לא איכפת לן במה שהכלונס הועמד בדבר הפסול לסכך בו, למה להו כולי האי הלא אותו הכלונס המניח על הקונדיסין יניח על הכתלים.****

ולכן לדין שאנו נוהגין להחמיר בדין העמיד הסכך בדבר המק"ט כדעת רמב"ן ור"ן אין לקבוע הכלונסות במסמרים, ומיהו דוקא אם הכלונסות אינם נסמכים על הכותל אלא המסמר משלבו אל הכותל, אבל אם הכלונס נסמך על הכותל ומחזקו במסמר שלא ישמט ממקומו בשעת עריכת הסכך עליו לית לן בה כיון שעומד בלא המסמר.

ולסמוך הסכך על כותל אבנים אנו נוהגין היתר כמש"כ הר"ן, ואפי' אם נותן חוטי ברזל בתוך הכותל לית לן בה כיון שעיקר הכותל של אבנים ועפר וטיט, וגם הברזל אינו נראה וגם הכותל עומד בעצמו ואין הברזל רק לחזק שלא יפול מ"י הכאה ותנועה.

במלחמות כתב דעושה סוכתו באילן נמי אין בו משום מעמיד בדבר שאין מסככין בו דהאילן משמש קרקע ואמנם רש"י שבת קנ"ד ב' פ"י דהסכך נסמך על האילן וכבר פ"י תו' שם דאפשר לפרש בב' ענינים, ולדעת רמב"ן ע"כ לפרש שהאילן קרקע הסוכה, אבל י"ל דמחובר לא גזרו עליו כיון דהוא מין כשר.

- מקראי קודש - הרב צבי פסח פראנק - סוכות סימן כא

סימן כא

גדרי מעמיד דמעמיד

כלונסאות כשרים ע"ג כלונסאות פסולות

להעמיד את הסכך

ע"ד הסוכות שעושים עם צינורות של ברזל, שנהגו לשים קורות צרים (לאטיש) כשרים לסכך, או פלפונים על הכלונסאות של ברזל ומסככים על הלאטיש כדי שהכלונסאות של ברזל יהיו מעמיד דמעמיד. והעירו הלומדים, דמה שייך לומר בזה מעמיד דמעמיד, דהרי הוא לא צריך ללאטיש האלו כדי להעמיד את הסכך, דבלא הלאטיש הצינורות בלבד מחזיקים את הסכך, והלאטיש בלבד בלי הצינורות אינם יכולים להחזיק את הסכך, ונמצא דהצינורות אינם מעמיד דמעמיד אלא מעמיד, דדל הקורות מלמעלה הרי הצינורות שמתחת הקורות מחזיקים את הסכך, אולם לפי טענה זאת הרי אם יתן שתי על ערב וערב על שתי, דהיינו שאם הצינורות הם באורך הסוכה ויתן את הלאטיש עליהם ברוחב ואח"כ יחזור ויתן את הסכך באורך הסוכה על הלאטיש שהם ברוחב, באופן שעל הצינורות בלא הלאטיש א"א לתת עליהם סכך באורך הסוכה, מכיון שהצינורות גם באורך דאם לא יתן את ראשי הסכך על הלאטיש הסכך יפול לארץ ואז בודאי הצינורות שלמטה הם רק מעמיד דמעמיד,

- שו"ת מנחת שלמה תניינא (ב - ג) סימן נה

בדין מעמיד בדבר המקבל טומאה

הב"י בסוף סימן תר"ל מסיק דקיימא לן דשרי להעמיד בדבר המקב"ט, וכך פסק בשולחן ערוך שם סעיף י"ג. אלא שאפ"ה כתבו גדולי האחרונים שלכתחלה ראוי להחמיר לא להעמיד בדבר הפסול לסכך, והמגן אברהם הוכיח מדברי השולחן ערוך גופא בסימן תרכ"ט סעיפים ז' ח' שהחמיר

במעמיד הסך בסולם. ועל פי זה העלו רבותינו המג"א והט"ז והגר"א לחלק בין מעמיד להדיא למעמיד דמעמיד ועיי"ש בדבריהם, וכן עמא דבר.

והחזון איש או"ח סי' קמ"ג יצא לחלוק בתוקף על האי כללא דמעמיד דמעמיד, ועיקר חיליה מדברי הרמב"ן שהוא מרא דהאי דינא ליישב הקושיא על האי מ"ד (סוכה כ"א ע"ב) שאוסר להעמיד בדבר המקב"ט ממתני' שם כ"ב ע"ב דעושה סוכתו בראש האילן אף על פי שהאילן פסול משום מחובר, וכתב שם הרמב"ן במלחמות דמיירי שמעמיד כל סוכתו על האילן כך שהאילן הוא רצפת הסוכה, וכיון שהאילן מעשה קרקע בעלמא הוא דעביד כל כה"ג אינו בכלל האיסור, הרי שהחילוק הוא בין מעמיד לשימוש קרקע ותו לא מידי, וכל שאינו מעשה קרקע גם תרי ותלתא מעמידין כולהו כחד חשיבא, ואין מושג של מעמיד דמעמיד, ולכן אין לכתחלה לחבר הכלונסאות במסמרות של ברזל או לקשרם בבליות עכת"ד.

והנה תחלה נדון בזה מצד הסברא, דנראה שכיון שהושוו כמעט כל הראשונים דהא דאין מעמידין בדבר המקב"ט אינו אלא מדרבנן ומשום דאתי לאחלופי בסכך עצמו, שבודאי לפי"ז שייך מאד לחלק בין מעמיד להדיא את הסכך בדבר הפסול שאז אתי לאחלופי, משא"כ במעמיד דמעמיד. ואמנם מודינא שאם מסכך ע"ג שפודין, ורק שם חתיכת קרש להפסיק בין הסכך לשפוד שזהו אינו בכלל מעמיד דמעמיד, וחשיב הסכך עומד על השפוד אלא שיש חציצה ביניהן, אבל נועץ סופו של קונדס עליון בראש שפוד שמתחתיו ומכ"ש קובע את הכלונסאות במסמרין שזה חשיב מעמיד דמעמיד, וכה"ג חכמים לא גזרו.

ומה שטוען החזון מלשון הרמב"ן נראה לומר שאין כוונת הרמב"ן להבדיל בין צורה של מעמיד לשימוש של קרקע שזה הגורם, אלא שנתכוון שכל ההכרח לחלק בין מעמיד להדיא למעמיד דמעמיד, יסודו מכל סוכה דעלמא שעומדת על קרקע עולם שפסול לסכך, וע"כ דכל כה"ג כיון שאינו להדיא סמוך לסכך אינו בכלל, ומזה גופא נלמד הכלל של מעמיד דמעמיד, ואבוהון דכל מעמיד דמעמיד הוא המעמיד של מעשה קרקע.

ומעתה נפן לרבותינו הראשונים שהאריכו בדברי הרמב"ן כדי להבין דבר מתוך דבריהם כיצד לפרש את הרמב"ן. והנה הריטב"א בחידושיו הביא כל דברי הרמב"ן והשמיט האי לישנא דמעשה קרקע בעלמא, וכתב להדיא בלשון מעמיד דמעמיד, הרי שהריטב"א נקט בפשיטות שזה הכוונה בדברי הרמב"ן, אלא דאכתי צ"ע למה לא הקפיד הריטב"א לומר בלשון רבו מעשה קרקע בעלמא, ונקיט סגנון חדש מעמיד דמעמיד, אולם יעו"ש בהמשך דבריו שכתב ז"ל, ואם באנו לאסור להעמיד קונדס סוכה במחובר הרי אתה אוסר מלהעמידם בארץ ולסכך בהם [ובבאור הגר"א תרכ"ט העתיק כ"ז והרשב"א הכוונה הריטב"א], ונראה דהאי פסיקא לאו דידיה הוא אלא דרביה, דהוא שממשיך בדברי הרמב"ן שההכרח להאי כללא דמעמיד דמעמיד הוא מכל קרקע עולם שמעמידין סוכות עליהם, וזה ממש כדברינו לעיל שדברי הרמב"ן בהא דמעשה קרקע בעלמא לא בא לומר ששם זה הוא המתיר, אלא הוא ביאור הדברים, והגורם של ההיתר הוא בהא דאינו מעמיד להדיא, שנלמד ממעשה קרקע, והיינו מעמיד דמעמיד, ונמצא שהריטב"א הביא דברי הרמב"ן במילואם.

גם בדברי המאירי מוכח להדיא דמעמיד דמעמיד כשר דיעו"ש בדבריו בדף כ"ג ע"א בד"ה זו גבי מתני' דעושה סוכתו בראש האילן שכתב שם לפרש שקרקע הסוכה היא הגג שהיו עושים הסוכה בעליותיהם והסכך מצד אחד מונח על האילן והאילן הוא גם דופן, והקשה שם המאירי הרי סומך בדבר שאינו יכול לסכך בו, ותירץ שאיירי שתחב קונדס בגופו של אילן ועליו הסיכוך נסמך עיין שם, ומבואר דבכה"ג שזה מעמיד דמעמיד הוא כשר, ואף על גב דהתם אין זה קרקע הסוכה.

וכמו כן יש לעיין בשאר דברי החזון"א, דמש"כ שהרי הכלונסאות הן הן ג"כ סכך ואין אנו מחלקין בסכך למחשב התחתון כמעמיד את העליון ולהכשיר העליון, ולא נאמר אלא בדופן הנסמך על המקבל טומאה עכ"ד, ודבר זה אינו מובן, אדרבה אותן כלונסאות שעליהם מניחים הסכך כיון שמחוברים במסמרים הו"ל סכך פסול, ולכך אין מצרפים אותם להסכך. ומש"כ החזון"א ז"ל ולא עוד אלא בסכך עצמה לא שייך כלל מעמיד דמעמיד, דסכך הנסמך עליו הוא בדין נסמך על דבר שפסול לסכך בו עכ"ד, תמיהני הרי אי"ז אלא גזרה, ומבואר בריטב"א דאם רק דרבנן הוא הו"ל גזרה לגזרה, וגם מבואר בפמ"ג דמעמיד על שברי כלים כשר אף על גב שפסול מדרבנן, וכ"ש כאן שאינו סכך פסול ממש שהרי אין פסולו בגופו. [וגם יש לדון כשהמעמיד רחב ד' על ד' למה אין חוששין שמא יבוא לסכך בו, וע"כ מפני שזה רק מדרבנן]...

- שו"ת בצל החכמה חלק ה סימן מג

... (ב) איתא בגמ' (סוכה כ"א ב') בסומך סוכתו בכרעי המטה דס"ל לר"י במתני' שם, שאם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה פסולה ומפרש בגמ' טעמא לחד מ"ד, מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה ע"ש. ועיי' מג"א (סי' תרכ"ט סק"ט) דלכתחילה אסור להעמיד הסכך בדבר המקב"ט ובידעבד שרי ע"ש. וכנראה מדברי הראשונים, בדבר המקב"ט דקאמר לאו דוקא, אלא ה"ה בכל דבר שאסור לסכך בו אסור להעמיד הסכך על ידו, ועכ"פ כשאפשר לטעות לסכך בו בעצמו. עיי' רא"ש (פ"ב דסוכה סי' א') במסכך על מחיצות של אבנים. וכ"ה גם בהשגות הראב"ד על בעה"מ ובמלחמות ה' ובר"ן ובריטב"א בסוגיא שם. ובמאירי (סוכה כ"ב: ד"ה זו היא) נסתפק בזה. והבעל העיטור (ה' סוכה שער הרביעי) שכל דדוקא בדבר המקב"ט אין מעמידין אבל בשאר פסולי סכך כגון דופני הבית שפיר מסככין, יחיד הוא בדבר. וע"ש בפ"י פתח הדביר (אות פ"ה). **נמצא בנד"ד בחבלים של פשתן שאסור לסכך בהם, ה"ה שאסור עכ"פ לכתחילה להעמיד בהם הסכך. ברם לפי"מ שמסיק במג"א (סי' תרכ"ט סק"ט) הנ"ל דמעמיד דמעמיד מותר גם בדבר המקב"ט ואפי' לכתחילה, א"כ ה"ה בנד"ד שהרי החבלים אינם מעמידים את הסכך אלא את הכלונסאות, והכלונסאות הם שמעמידים את הסכך המונח עליהם, והו"ל החבלים מעמיד דמעמיד לגבי הסכך ושרי אפי' לכתחילה.**

(ג) גם להחולקים וס"ל דגם מעמיד דמעמיד אסור עכ"פ לכתחילה בדבר המקב"ט, ועיי' חזון איש (חאו"ח סי' קמ"ג אות ב'), מ"מ חבלים של פשתן אינם פסולים אפי' לסכך בהם בעצמם אלא מדרבנן כמבואר במג"א (סי' תרכ"ט סק"ד) ומשום שנשתנו צורתן. ועיי' בב"ח (שם ד"ה בפשתן). וכבר מבואר בחי' הרשב"א (סוכה כ"א: ד"ה וחד אמר). א"נ דכל שאין איסורא לסכך אלא מגזירה דרבנן כגון חבילין, לא גזרו בו סמיכה וגזירה לגזירה היא עכ"ל. וא"כ גם בחבלים של פשתן לא גזרו סמיכה ומכש"כ בנד"ד דסמיכה דסמיכה היא.

(ד) **ואשר לחששא שרוח מצוי יכולה להניד את הסכך.** אם כי לא מבואר בש"ס הך פסולה רק בנוגע למחיצות לבד ולא לגבי הסכך עיי' סוכה (כ"ד ב'), כל 'מחיצה' שאינה יכולה לעמוד ברוח מצוי אינה מחיצה, מ"מ מסתבר דה"ה לסכך שצריך להיות חזק שיוכל לעמוד ברוח מצוי'...

- שו"ת בצל החכמה חלק ה סימן מד

(ב) אמנם נלענ"ד בס"ד דעיקר הך דינא שאסור להעמיד הסכך בדבר המק"ט גם למאן דס"ל הכי בגמרא וס"ל שפסול אפי' בדיעבד, היינו דוקא כשאין הסכך יכול לעמוד כלל בלי דבר המק"ט המחזיקו, וכהך דהוסומך סוכתו בכרעי המטה (סוכה כ"א ב') דקאמר בגמ' (שם) לחד

מ"ד שטעמה מפני שמעמידו בדבר המקב"ט, שאם ינטלו כרעי המטה הסך נופל ואין כאן סוכה כלל. ומ"מ בודאי שכן הדין גם ביכול הסמך לעמוד בלי דבר המקב"ט המחזיקו אלא שאינו יכול לעמוד ברוח מצוי' דיבשה, גם בזה הסוכה פסולה כשמחזיקו ומעמידו בדבר המקב"ט, דכיון שאינו יכול לעמוד ברוח מצוי' הו"ל כעומד ליפול מיד ורק דבר המקב"ט מעמידו, נמצא הו"ל מעמיד בדבר המקב"ט ופסול. **אבל כשהסך יכול לעמוד ברוח מצוי' אלא שחושש שמא תהי' רוח סערה רוח שאינה מצוי' והיא תפזר את הסך או שסירנו לגמרי מע"ג הסוכה וישאר בלי סוכה**, ושוב גם אחר שתקום סערה לדממה והי' אפשר לו לקיים מצות סוכה לא יהי' לו סוכה, **ולכן הוא קושר את הסך אל הכלונסאות לחזקו שלא ישאנו הרוח, בזה בודאי שהסוכה כשרה גם אם יקשור את הסך בדבר המקב"ט**. ולא רק כל הזמן שקודם רוח סערה שאז ל"ה עדיין צורך בדבר המקב"ט המעמיד את הסך, אלא גם אחר שכבר הי' רוח סערה ולולא דבר המקב"ט המעמיד את הסך הי' הרוח מסיר את הסך, ונמצא כל קיומה של הסוכה כעת אינה רק ע"י דבר המקב"ט שהעמידה, עכ"ז הסוכה כשרה כיון שכעת אין צורך בדבר המקב"ט להעמידה שהרי יכולה היא לעמוד ברוח מצוי'.

ולכן גם אם אחר שכבר עברה הסערה והוא יושב בסוכה, עדיין הסך קשור אל הכלונסאות בדבר המקב"ט, אין בכך כלום. שהרי כעת שאין כאן סערה הסך מתקיים מעצמו, גם אם לא היה קשור אל הכלונסאות, ונמצא לא דבר המקב"ט מעמידו.

ג) ומ"מ בשעה שרוח סערה נושבת נראה שאינו מקיים מצות ישיבת סוכה בסוכה זו למאן דס"ל שהמעמיד סוכה בדבר המקב"ט אפי' בדיעבד היא פסולה, וממילא שאסור לברך אז על ישיבתו בה. דכיון שבאותה שעה אין קיום לסוכה רק ע"י דבר המקב"ט המעמידה, הו"ל מעמידו בדבר המקב"ט ופסול...

- שו"ת יביע אומר חלק י - אורח חיים סימן מו

...[ובדין מעמיד דמעמיד בודאי שהעיקר לדינא בפשיטות להקל. ודלא כהחזו"א (סי' קמג אות ב), שגדש סאה להחמיר אף במעמיד דמעמיד. משום דמה שנסמך על דבר המקבל טומאה י"ל שנעשה כסך פסול, ושוב גם הסך הנסמך עליו הוי כנסמך על הפסול. וליתא, שהרי המעמיד לא נאסר אלא מדרבנן, משום גזרה שמא יסך בו, ואם נאסור גם המעמיד דמעמיד הו"ל גזרה לגזרה דלא גזרינן, וכמש"כ לעיל בשם הריטב"א. ושוב מצאתי להגרש"ז אוירבך בהליכות שלמה (מועדים הל' סוכה עמוד קלד) שפסק דלא כהחזו"א, ושם השיב על דבריו לנכון. וכן בשו"ת חלקת יעקב ח"ג (סי' קכז) פסק להקל דלא כהחזו"א, וכתב ג"כ שאין להחמיר נגד השלחן ערוך ונגד רוב ככל הראשונים, בדבר שכל החשש אינו אלא מדרבנן, ושכל ראיות החזון איש אינן מוכרחות כלל. גם האחרונים החיי' אדם והערוך השלחן והמשנה ברורה, כולם כאחד פסקו להתיר במעמיד דמעמיד. וכן עיקר. ע"ש].

- א. דברים המקבלים טומאה (סעיפים ב-יב)
- ב. פסול מחובר (סעיף יג)
- ג. נושר ושריחו רע (סעיף יד)
- ד. גזירת חבילות (סעיפים טו-יז)

"בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר"

- שם משמאל מועדים סוכות - שנת תרע"ב

יש להתבונן במצות סוכה שאמר הכתוב (דברים ט"ז י"ג) באספך מגרנך ומיקבך, ואמרו ז"ל (סוכה י"ב א) בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר, ומחובר פסול לסך בו. דהנה החג נקרא (שמות כ"ג ט"ז) חג האסיף באספך את מעשיך מן השדה. וידוע דכל עניני גשמיים הם משל וצל לעניני רוחניות. ובכן מובן דכמו בגשמיים שאז זמן האסיפה מכל תבואות השדה, כן הוא ברוחניות שכל תורה ומצוות ומעש"ט שהאדם מסגל כל ימות השנה, מתאספין בחג הסוכות. **וכמו בגשמיים מקודם מנקין התבואה מן הפסולת ואח"כ מכניסין אותה לאוצר**, ואם מכניסה במוץ שלה פטורה מן המעשר, שהדרך בארץ ישראל להכניסה רק אחר נקינה מהמוץ והתבן, **כן הוא ברוחניות, שכל תורה ומצוות ומעש"ט באם יש בהן איזו מחשבה לא טובה, ומחשבת חוץ שאיננה לשם שמים, זה הוא כמו מוץ לתבואה, ואין מכניסין אותן לאוצר השמים.**

אך בר"ה ויוה"כ שרשעים גמורים נכתבים ונחתמין וכו', ואמר כ"ק אבי אדומו"ר זצלה"ה שכתב שרשעים גמורים בכלל, כן הוא בכל פרט ופרט בכל איש ואיש ובכל מצוה ומצוה, **שכל איש ואיש נדחה חלק הרשע ממנו, וכל מצוה ומצוה נדחה ממנה הפסולת, עכת"ד. ובכן מובן שאחר ר"ה ויוה"כ, שהתורה והמצוות ומעש"ט מתנקים מן הפסולת, היא שעת הכושר להכניסין לאוצר השמים...**

והנה יש שני מיני פסולת בתבואה, מוץ ותבן. המוץ אין ממנו שום תועלת וזורין אותו לרוח, שהרוח תשאנו לחוץ, ותבן אף שבערך התבואה הוא פסולת, מ"מ יש בו צורך להאכיל לבהמתו, כמ"ש (ישעי' י"א ז') ואר' כבקר יאכל תבן, ולשאר צרכים. וכן הוא בתבואה הרוחנית, תורה ומצוות ומעש"ט. יש פסולת שנדחה לגמרי היינו מחשבת חוץ, וכן עבירות שהן כמו מוץ לתבואה כן עבירות הן קליפות למצוות שעשה בעוד שעבירה בידו... אך יש עוד ענין פסולת שהיא כדמיון תבן לתבואה, שרק בערך התבואה נקרא פסולת, אבל מ"מ יש צורך בו כנ"ל. והוא דהנה איתא בחובת הלבבות דבמעשה המצוות יש שני חלקים, העש' הגשמית, והכוונה שהיא במצפון הלב, דע"י מעשה המצוות בגשמיים זוכין בהאי עלמא, שהוא עולם הגשמי, וע"י הכוונה שהיא במצפון הלב זוכין בעוה"ב שהוא עולם המצפון, עכת"ד.

והנה מה שכתב שבמעשה המצוות ע"י העש' זוכין בהאי עלמא, אין הפירוש לטובת עוה"ב שהוא הבל ושכר מצוה בהאי עלמא ליכא, רק הפירוש שזוכין בהאי עלמא שיזדמנו לידו ענינים שמביאין אותו לחיי עוה"ב ושיסיר ממנו כל מונע מלהשיג שלימותו, וכמ"ש הרמב"ם (פ"ט מהלכות תשובה) שזה הוא כל ענין היעודים הגשמיים. ולפי"ז יובן פי' מין פסולת ממעשה המצוות שהם כדמיון תבן שהוא פסולת לתבואה, והיינו שהוא חלקי העש' הגשמית שבמעשה המצוות, שאף שיש צורך בו וזוכין בשבילו להאי עלמא, מ"מ לגבי כוונת המצוה שהיא המצפון נחשבת העש' כפסולת בערכו. וכמו בתבואה מכניסין את הדגן לאוצר משומר, והתבן מאספין לשאר צרכים ומאכל בהמה, כן ברוחניות מכניסין את חלקי המצפון לאוצר משומר לחיי עוה"ב, וחלקי העש' שנחשבו פסולת בערכו, מאספין לצורך עוה"ב כנ"ל. והנה זה נקרא פסולת גורן ויקב הרוחנית שמסככין בה הסוכה, לקיים (תהלים ק"מ) סכותה לראשי ביום נשק, והיא הגנה רוחנית ומביאת ליד חיי עוה"ב ככפי"ט (סילוק יום ב' דסוכות) שהשומר מצות סוכה זאת יחשב לו ככל התורה זאת:

ולפי הדברים האלה יובן פסול מחובר לסך בו. היינו שאף העש' עצמה שזוכין בשבילה בהאי עלמא, היא רק באם היתה במצוה ההיא פנימיות ונעשית בהתלהבות, אז היא כדמיון תבן לדגן, שחלקי הפנימיות והמצפון שבו מכניסין לאוצר משומר לחיי עוה"ב, וחלקי העש' בהאי עלמא. אבל אם היא נעשית בלתי התלהבות רק כמצות אנשים מלומדה מלאה עפרורית וכבדות הטבע, הרי הוא כדמיון מחובר, שאף שהוא דבר הצומח מן הקרקע ויש בו נפש צומחת, מ"מ הרי הוא מחובר לדומם, כן עש' כזו אין זוכין בשבילה למצות סוכה כנ"ל. אך בר"ה ויוה"כ מתנקה גם עש' כזו והעבירו החלודה שבה, היינו העפרורית וכבדות הטבע, ע"י תשובה עם וידיין שכל איש ישראל מתעורר בהתלהבות ואהבה רבה כרשפי אש, זהו תיקון על כל המעשים הנעשים בלי התלהבות במשך כל השנה, וביום הזה יכפר עליכם וגו', ובהתלהבות זו באין לסוכות, זהו כדמיון קצירה מן המחובר. ומעתה הנמשל מתאים למשל שהעבודה במצפון, שהיא כדמיון הדגן פנימיות הצמח, מכניסין אותה לאוצר משומר לחיי עוה"ב, והמוץ זורין לרוח ונדבק בראשו של עשו, לקיים ונשא השעיר עליו את כל עונותם כמדרש שם השעיר זה עשו שנאמר הן עשו אחי איש שעיר את כל עונותם עונות תם, ומחלקי הגשמיים שבעשיית המצוות מזה נעשה סוכה רוחנית להגן ולזכות בה כנ"ל...